

Styl przywiązania do współmałżonka a poziom satysfakcji z małżeństwa u rodziców dzieci przedszkolnych i wczesnoszkolnych na wsi i w mieście

Spousal attachment style and the level of marital satisfaction in parents of preschool and early school children in rural and urban settings

<https://doi.org/10.34766/j4e7zd39>

Małgorzata Marmola^a ✉, Anna Wańczyk-Welc^a

^a Małgorzata Marmola, <https://orcid.org/0000-0003-2915-8891>, Instytut Psychologii, Uniwersytet Rzeszowski

^b Anna Wańczyk-Welc, <https://orcid.org/0000-0002-4743-1049>, Instytut Psychologii, Uniwersytet Rzeszowski

✉ Autor korespondujący: marmola@ur.edu.pl

Abstrakt: W artykule podjęto problematykę zależności pomiędzy stylem przywiązania do współmałżonka a satysfakcją z małżeństwa u małżonków mieszkających na wsi i w mieście, którzy wychowują przynajmniej jedno dziecko w wieku przedszkolnym lub wczesnoszkolnym. Badania przeprowadzono wśród 131 par małżeńskich (262 osoby), z zastosowaniem *Kwestionariusza Stylów Przywiązaniowych* Mieczysława Plopy oraz *Kwestionariusza Dobranego Małżeństwa* w opracowaniu Mieczysława Plopy i Jana Rostowskiego. Wyniki wskazują na istotne zależności pomiędzy bezpiecznym stylem przywiązania do współmałżonka a ogólnym poziomem satysfakcji z małżeństwa oraz poszczególnymi wymiarami satysfakcji z małżeństwa oraz na silny związek stylu unikowego z wysokim poziomem rozczarowania w małżeństwie.

Słowa kluczowe: przywiązanie, styl przywiązania, bezpieczny styl przywiązania, satysfakcja z małżeństwa, relacje małżeńskie, funkcjonowanie rodziny

Abstract: The article addresses the issues of relationships between spousal attachment style and marital satisfaction in spouses living in rural and urban settings and raising at least one preschool-age or early school-age child. Research was conducted among 131 married couples (262 individuals), using the *Attachment Styles Questionnaire* by Mieczysław Plopa and the *Well-Matched Marriage Questionnaire* developed by Mieczysław Plopa and Jan Rostowski. The results indicated significant relationships between secure spousal attachment style and overall marital satisfaction level and a relationship between avoidant style and a high level of disappointment in marriage.

Keywords: attachment, attachment style, secure attachment style, marital satisfaction, marital relations, family functioning

Wprowadzenie

Analizując literaturę dotyczącą przywiązania, można zauważyć rosnące w ostatnich latach zainteresowanie znaczeniem bliskich więzi w relacjach interpersonalnych, nie tylko w okresie dzieciństwa, ale w różnych okresach rozwoju człowieka (Plopa, 2011; Rostowski, 2003). Poszukuje się mechanizmów wyjaśniających tworzenie się bliskich więzi w okresie dorosłości (Karbowa-Płowens, 2019). Przywiązanie można traktować jako prototyp relacji społecznych człowieka dorosłego, a bezpieczny styl przywiązania w okresie dzieciństwa prawdopodobnie kształtu-

je plastyczność na nowe relacje i doświadczenia. Można założyć, że wzór afektywnej regulacji we wczesnodziecięcych relacjach z opiekunem stanowi emocjonalną bazę, a więc jest swoistym prototypem dla samoregulacji w dorosłym życiu (Goldberg, 2000; Plopa, 2014), a zwłaszcza w relacjach małżeńskich. Niniejsze opracowanie zmierza do zbadania zależności pomiędzy stylem przywiązania do współmałżonka a jego satysfakcją z relacji małżeńskiej w różnych wymiarach: intymności, samorealizacji, podobieństwa, a także rozczarowania.

1. Przywiązanie do współmałżonka

Teoria przywiązania od lat cieszy się zainteresowaniem, zwłaszcza psychologów rozwojowych. Jej twórca, John Bowlby (2016) definiował przywiązanie jako więź z osobnikiem tego samego gatunku i zakładał, że ma ona podstawy biologiczne. Można więc przyjąć, że więzi łączące dziecko z pierwotnym opiekunem, którym jest najczęściej matka, są przejawem aktywności systemów behawioralnych, których skutkiem jest potrzeba bliskości dziecka z matką. Bowlby (2016) traktuje ją jako potrzebę determinowaną genetycznie i pierwotnie zakorzoną. Przywiązanie jest więc systemem zachowań, który organizuje uczucia jednostki w dzieciństwie względem opiekuna i może wyzwalać wiele pozytywnych emocji. Na podstawie tych doświadczeń dziecko kształtuje wewnętrzny model operacyjny, który jest mentalną reprezentacją przewidywanego przebiegu interakcji z osobami w otoczeniu. Od chwili jego powstania, staje się szablonem tworzonych więzi społecznych wykorzystywanym na późniejszych etapach rozwoju (Taylor, 2019).

Badania dotyczące przywiązania dotyczą głównie diady matka-dziecko (Włodarczyk, 2016). Prowadzone do konkluzji, że zerwanie więzi emocjonalnej z matką lub jej brak wywołuje negatywne i w zasadzie nieodwracalne skutki dla rozwoju dziecka (Czub, 2003). Wynikiem utraty matczynej opieki jest psychiczna udręka i ból, który dziecko może okazywać swoim zachowaniem, poprzez płacz, gwałtowne protesty i brak akceptacji innych niż matka opiekunów (Marchwicki, 2006).

Wychodząc z założenia, że wczesnodziecięce doświadczenia stają się prototypem dla dalszego funkcjonowania w bliskich związkach, warto odwołać się w tym miejscu do Mary Ainsworth i in. (2015). Autorka wyodrębniła trzy style przywiązania, opierając się na obserwacjach relacji matka-dziecko, uwzględniając równocześnie jakość tej relacji, wrażliwość i dostępność matki, gdy dziecko sygnalizuje swoje potrzeby. Styl bezpieczny charakteryzuje się zaufaniem do obiektu przywiązania, co wynika z jego dostępności w obszarze wrażliwości w sytuacjach, w których dziecko doświadcza dyskomfortu. Styl lękowo-ambiwalentny kształtuje się, gdy dziecko doświadcza niepewności dotyczącej

dostępności matki/opiekuna i wytwarza wówczas tzw. „wzmoczoną czujność” oraz obniżone poczucie bezpieczeństwa i lęk przed rozstaniem, który może manifestować się nawet w sytuacjach, w których matka jest dostępna. Styl unikowy wiąże się z doświadczeniem niedostępności obiektu przywiązania lub jego niewrażliwości w sytuacjach zagrożenia lub zaistnienia niezaspokojonej potrzeby. Takie sytuacje powodują uruchomienie mechanizmów obronnych, a w konsekwencji unikanie bliskiego kontaktu, jako ochrony przed zranieniem. W tym przypadku rozłąka nie musi wywoływać negatywnych emocji (Płopa, 2008). Styl unikowy kształtowany jest w sytuacji, gdy opiekunowie są obojętni, niezaangażowani. U dziecka wykształca się przekonanie, że nie jest godne miłości, inni ludzie są mało dostępni, a kontakty z nimi powodują niepowodzenie i frustracje (Adamczyk, 2016). Opisane style przywiązania wyjaśniają znaczenie zaufania i bezpieczeństwa w relacjach społecznych i generalizują wewnętrzne oczekiwania jednostki, jak funkcjonować w relacjach z innymi ludźmi. W tym kontekście, zasadne jest stwierdzenie, że określony styl przywiązania ukształtowany w dzieciństwie jako prototyp relacji interpersonalnych stanie się podstawą w relacjach intymnych w dorosłości. Oczywiście należy pamiętać, że prototyp relacji na kolejnych etapach życia jednostki podlega zmianom pod wpływem nowych doświadczeń. Ponadto, relacja romantyczna dorosłych ma swoją specyfikę, ponieważ zakłada się w niej wzajemność, jednoczesne bycie dawcą i biorcą opieki, bez niezbędnej konieczności fizycznej obecności partnera (Byra, Parchoniuk, 2015). Różne style przywiązania wspierają albo zakłócają zachowania interpersonalne w dorosłości, a szczególnie ważne stają się w kontekście funkcjonowania partnerów w związku i odczuwanej przez nich satysfakcji.

Marta Komorowska-Pudło (2016) dokonała analizy dotychczasowych badań pod kątem znaczenia stylów wychowania dla rozwoju jednostki, z której wynika, że styl bezpiecznego przywiązania wiąże się z wysokim poczuciem bezpieczeństwa w dalszym życiu, wyższą samooceną, zaufaniem, dojrzałością emocjonalną, otwartością na innych i przekonaniem, że można liczyć i uzyskać pomoc od innych. Z kolei styl lękowo-ambiwalentny skutkuje obniżonym poczuciem bezpieczeństwa, podwyższoną czujno-

ścią, niższą samooceną, nieśmiałością, wycofaniem i podatnością na stres. Styl unikowy prowadzi do trudności w relacjach z innymi w dalszym życiu, również niepewnością, drażliwością i impulsywnością. W okresie dzieciństwa kształtuje się więc swoista matryca postępowania i traktowania siebie w określony sposób. Doświadczenie przedmiotowego traktowania przez innych powoduje utratę niezależności i ogranicza poczucie wolności (Ryś, 2014).

Już Bowlby (za: Karbowa-Płowens, 2019; Liberska, Suwalska, 2011; Malina, 2011; Suwalska-Barancewicz, 2016a;) zakładał, że to niemowlęce i wczesnodziecięce (trzy pierwsze lata życia dziecka) przywiązanie do rodzica/opiekuna może wpływać na więzi w dorosłym życiu, co oznacza tendencję do tworzenia się podobnych wzorów przywiązania między dorosłymi partnerami związków romantycznych, jakie istniały wcześniej pomiędzy matką lub innym opiekunem a dzieckiem. Doświadczenie przywiązania może stanowić ważny element kształtowania zasobów podmiotowych, a zwłaszcza otwartości personalnej, czy innych szeroko rozumianych zachowań społecznych (Goldberg, 2000).

Koncepcja przywiązania stała się podstawą do rozumienia miłości i osamotnienia dorosłych. Na poziom tego osamotnienia może wpływać historia relacji przywiązaniowych w dzieciństwie, a miłość zaczęto traktować jako proces przywiązaniowy. Romantyczne relacje są kierowane więc przez podobne mechanizmy, jak relacja pomiędzy niemowlęciem a jego matką, co prowadzi do wniosku, że dorośli również czują się bezpiecznie i ujawniają kreatywne zachowania, gdy partner jest osiągalny i wrażliwy na ich potrzeby. Partner romantyczny stanowi źródło bezpieczeństwa, ochrony i daje poczucie komfortu (Shaver, Hazan, 1987).

Chris Fraley i Phillip Shaver (2000) dokonali adaptacji wzorów przywiązania zaproponowanych przez Mary Ainsworth do opisywania różnych stylów miłości u dorosłych, a więc indywidualnych różnic w myśleniu, odczuwaniu i zachowaniu w romantycznych relacjach. Ich zdaniem występują trzy typy przywiązania: unikowe – wiąże się z brakiem komfortu w bliskości z partnerem, trudnościami w okazywaniu pełnego zaufania i brakiem zgody na zależność od niego; bezpieczne – prowadzi do

doświadczenia satysfakcji z bliskiej relacji oraz akceptacji zachowań zmierzających do większej intymności oraz przywiązanie lękowo-ambiwalentne – związane z poczuciem, że partner nie wykazuje gotowości do wejścia w oczekiwaną, intymną relację, co prowadzi do dysregulacji emocjonalnej i podważania pozytywnych uczuć partnera i jego chęci bycia w bliskiej relacji.

Badania przeprowadzone przez Blankę Chrobaczyńską (2018) wskazują na istnienie korelacji pomiędzy bezpiecznym stylem przywiązania a charakterem relacji w związku małżeńskim, ocenianym poprzez takie cechy jak: intymność, namiętność, zobowiązanie, deprecjacja współmałżonka. Wyniki pokazały, że istnieje istotny związek pomiędzy bezpiecznym stylem przywiązania małżonków a poziomem intymności, namiętności i zobowiązania w związku małżeńskim. Nie potwierdzono takiej zależności jednak w przypadku deprecjacji. Nie wykazano też istotnych zależności między pozabezpiecznym stylem przywiązania a charakterem relacji małżeńskiej.

Z kolei badania przeprowadzone przez Alicję Malinę i Dorotę Suwalską-Barancewicz (2017) wykazały, że zachodzą istotne statystycznie związki między lękowo-ambiwalentnym stylem przywiązania a satysfakcją z życia ($r = -.199$; $p = .027$). Okazało się, że wraz ze wzrostem nasilenia lękowo-ambiwalentnego stylu przywiązania spada satysfakcja z życia badanych osób.

2. Satysfakcja z małżeństwa i jej uwarunkowania

Małżeństwo stanowi specyficzny i zarazem najważniejszy podsystem systemu rodzinnego, złożony z dorosłych osób wywodzących się z dwóch różnych rodzin generacyjnych, które zdecydowały się związać ze sobą, by wspólnie żyć (Płopa 2008). Jest to zazwyczaj związek trwały, a jednocześnie dynamiczny, który rozwija się poprzez interakcje, realizację zadań i określonych wartości (Krok, 2015).

O satysfakcji z małżeństwa można mówić, gdy zarówno mężczyzna, jak i kobieta czują się szczęśliwi i są z siebie zadowoleni (Zadeh, Tabrizi, 2014). Nie jest to jednak pojęcie łatwe do zdefiniowania, a do jego opisu używa się takich terminów jak: jakość

małżeństwa, przystosowanie małżeńskie, powodzenie małżeństwa lub dobrany związek małżeński (Bukalski 2013, Stanley, Ragan, Rhoades, Markman, 2012). Na gruncie polskim na uwagę zasługuje Jan Rostowski (2009), który zaproponował jeszcze w latach 80. XX w. koncepcję dobrego małżeństwa, odnoszącą się do udanego lub nieudanego życia małżeńskiego w różnych wymiarach, wśród których wyróżnił miłość, zaangażowanie, intymność, podobieństwo, atrakcyjność, pożycie seksualne, posiadanie potomstwa czy motywy doboru partnera. Zdaniem Marii Ryś (2004) nie wolno też zapominać o komunikacji między małżonkami. Autorka wskazuje na wysoką jakość związku, gdy małżeństwo cechuje duża bliskość, np. emocjonalna czy intelektualna, ale też związana z wykonywaniem codziennych zadań i podejmowanymi wspólnymi działaniami. Ponadto, jakość komunikacji między partnerami wiąże się ze stylem przywiązania. Badania wykazały bowiem, że bezpieczny styl przywiązania charakteryzuje partnerów postrzeganych jako osoby wspierające i zaangażowane w działania komunikacyjne oraz mniej deprecjonujące (Suwalska-Barancewicz, Malina, 2018).

Jakość związku małżeńskiego można określić na kilku wymiarach. Mieczysław Płopa i Jan Rostowski (2008) proponują cztery: intymność, samorealizację, podobieństwo i rozczarowanie. Intymność to pierwszy wymiar budujący jakość związku małżeńskiego. Wiąże się z odczuwaniem satysfakcji z bycia w bliskiej relacji, która opiera się na otwartości, wzajemnym zaufaniu i szczerości. Taki intymny związek opiera się na prawdziwej miłości i motywuje małżonków do dbania o niego, aby być szczęśliwym w tej relacji. Drugim jest samorealizacja, która oznacza, że w małżeństwie można realizować siebie i być sobą, mieć własne wartości i przekonania, osobiste plany życiowe, a pełnienie ról małżeńskich i rodzinnych z tym nie koliduje. Wręcz przeciwnie, staje się sposobem na udane i szczęśliwe życie. Wymiarem trzecim jest podobieństwo, które wskazuje na dużą zgodność między partnerami. Małżonkowie potrafią wspólnie i bezkonfliktowo wyznaczyć ważne cele małżeńskie i rodzinne, takie jak sposoby wychowywania dzieci, tradycje rodzinne, spędzanie wolnego czasu czy wyznaczanie granic rodzinnych. Umieją określić, jak satysfakcjonująco rozwijać związek i podzielić

się obowiązkami domowymi. Ostatnim wymiarem jest rozczarowanie związane z poczuciem porażki życiowej z powodu zawarcia związku małżeńskiego, który odczuwany jest jako ograniczający autonomię jednostki. W takiej relacji często pojawiają się myśli o rozwodzie, małżonkowie unikają się wzajemnie, nie odczuwają przyjemności z powodu bycia razem i w związku z tym czują się coraz mniej odpowiedzialni za związek. Badania Anny Wańczyk-Welc i Małgorzaty Marmoli (2020) ukazują korelację między jakością związku małżeńskiego a funkcjonowaniem rodziny pochodzenia. Doświadczenie wzrastania w rodzinie pochodzenia, która gwarantuje poczucie autonomii, jest spójna, prawidłowo się komunikuje i ma poczucie tożsamości, staje się warunkiem wysokiej jakości więzi małżeńskiej w dorosłości. Wskazuje to na powielanie pewnych wzorców i rzutuje na podejmowanie w określony sposób ról rodzinnych i małżeńskich.

Graham Spanier i Robert Lewis (1980), uważani za prekursorów zajmujących się jakością związku małżeńskiego, wskazują na poczucie integracji partnerów, satysfakcję, przystosowanie i komunikację, jako elementy warunkujące ten typ relacji. Według Marii Braun-Gałkowskiej (1992) można określić czynniki udanego związku małżeńskiego, które jednocześnie warunkują jakość tego związku. Zdaniem autorki, są to czynniki działające jeszcze przed zawarciem małżeństwa, takie jak dojrzałość do małżeństwa i wybór współmałżonka oraz czynniki działające podczas trwania małżeństwa – wewnętrzne i zewnętrzne w stosunku do małżeństwa. Ich znajomość może przyczynić się do podejmowania świadomych działań, aby związek trwał, dawał poczucie zadowolenia i przynosił szczęście małżeńskie. Z badań R. Doniec (2001) wynika, że najważniejszymi czynnikami sukcesu małżeńskiego są: wzajemne zrozumienie, tolerancja i miłość, gdyż służą poprawnej komunikacji, więc zapobiegają konfliktom i niepoprawnym osobowym kontaktom.

Wyniki badań Mieczysława Płopy (2008) wskazują, że istotne dla satysfakcji ze związku i jego trwałości są motywy wyboru partnera – trwałe związki opierały się na miłości, pragnieniu posiadania rodziny, dla żon ważny był także charakter partnera, zaś dla mężów – satysfakcja ze współżycia seksualnego. Autor sformułował wniosek, że małżeństwa trwale częściej opierają się na wartościach, takich jak miłość czy wspólne

zainteresowania, zaś w związkach nieudanych te wartości miały mniejsze znaczenie. Wyższy poziom satysfakcji z małżeństwa występował również u tych osób, które miały dobre relacje z własnymi matkami (relacje z ojcem nie wykazały istotnych związków). Ponadto, czynnikiem wiążącym się z satysfakcją okazał się poziom zasobów materialnych.

Badania wskazują na rolę cech osobowości partnera warunkujących powodzenia małżeństwa. Andrzej Dakowicz (2014) zwraca uwagę na cechy temperamentu, postawy wizerunek jako predyktory wysokiej i niskiej jakości związku. Maria Braun-Galkowska (1992) jako główne uwarunkowanie powodzenia związku podaje dojrzałość i aktywność małżonków, które wymagają nieustannej pracy i codziennego wysiłku od obojga partnerów, aby pielęgnować miłość małżeńską, podczas gdy podobieństwo osobowości schodzi na plan dalszy. Dobre małżeństwo wiąże się z udzielaniem wsparcia partnerowi (Dakowicz, Dakowicz, 2021) co zwiększa satysfakcję z małżeństwa i dobrostan psychiczny jednostki (Karakose, 2022). Satysfakcja ze związku może być też zależna od dobrej komunikacji między małżonkami (Dakowicz, Dakowicz, 2021; Omoboye, Eneh, Titor-Addingi, 2024; Plopa, 2008; Rostowska, 2001.). Efektywny sposób porozumiewania się oznacza aktywną wymianę informacji, odzwierciedla zaangażowanie, obrazuje klimat emocjonalny w związku (uzewnętrznia uczucie miłości), poziom zaufania, wsparcie, troskę i szacunek dla partnera, a także sprzyja szybszemu rozwiązywaniu konfliktów i ogranicza ich ilość (Dakowicz, 2014; Taggart, Bannon, Hammett, 2019).

Z przeglądu badań dotyczących satysfakcji z małżeństwa dokonanego przez Lilę Fotovate i Zahre Khezri (2018) wynika, że udane małżeństwo wpływa na dobrostan psychiczny małżonków. Do większej satysfakcji może prowadzić korzystanie z technik uważności oraz wspólne spędzanie czasu. Również pewne aspekty przedmałżeńskiej seksualności mogą wiązać się z jakością relacji: współzamieszkiwanie przed ślubem miało wpływ na jakość małżeństwa, natomiast wpływ kohabitacji na stabilność związku był ograniczony.

Niezwykle ciekawie przedstawiają się wyniki uzyskane w badaniach międzykulturowych, przeprowadzone w 33 krajach (Dobrowolska, Groyecka-Bernard, Sorokowski, Randall, Hilpert i in., 2020). Okazało

się, że większa satysfakcja z małżeństwa wiązała się z mniejszą liczbą negatywnych doświadczeń w związku, lepszą komunikacją, dużym wzajemnym wsparciem i radzeniem sobie w diadzie, mniejszą liczbą objawów stresu i ogólnie lepszym stanem zdrowia. Niezależnie od kultury, bardziej zadowoleni z małżeństwa są mężczyźni (wynik nierównego podziału obowiązków, w tym opieki nad dziećmi). Satysfakcja ulega też zmianom w zależności od wieku małżonków i etapu związku małżeńskiego oraz negatywnie koreluje ze statusem ekonomiczno-społecznym. Autorzy badania wskazują też na odmienne postrzeganie w kulturach kolektywistycznych roli rodziny i małżonków – tu satysfakcję daje życie w domach wielopokoleniowych, gdzie wszyscy członkowie rodziny żyją razem, udzielają sobie wzajemnej pomocy, są lojalni i współpracują ze sobą, podczas gdy w kulturach indywidualistycznych małżeństwo postrzegane jest jako satysfakcjonujące, gdy realizuje autonomię i niezależność żony i męża. Pozytywnie z małżeńskim zadowoleniem koreluje też religijność. Z perspektywy międzykulturowej stwierdzono brak istotnych związków między zadowoleniem z małżeństwa a liczbą posiadanych dzieci (prawdopodobnie moderują tę zależność inne zmienne) i poziomem wykształcenia małżonków.

Badania Amber Jarnecke i Susan South (2013) sugerują, że istnieje międzypokoleniowe przekazywanie satysfakcji małżeńskiej, w związku z czym satysfakcja małżeńska rodziców wpływa na satysfakcję małżeńską ich dorosłego dziecka. Mechanizmy wyjaśniające to zjawisko pozostają jednak stosunkowo nieznanymi. Autorki sprawdziły rolę orientacji przywiązania rodzic-dziecko i orientacji przywiązania w związku romantycznym jako mediatorów w międzypokoleniowym przekazywaniu satysfakcji małżeńskiej. Wyniki potwierdziły częściowo mediacyjny wpływ przywiązania rodzic-dziecko i przywiązania romantycznego do partnera na międzypokoleniowe przekazywanie satysfakcji małżeńskiej, chociaż efekty różniły się w zależności od płci. W przypadku mężów bezpośredni wpływ satysfakcji małżeńskiej rodziców na satysfakcję własną był częściowo zależny od lękowych stylów przywiązania. Nie było bezpośredniego wpływu rodziców na satysfakcję małżeńską żon; istniały jednak istotne powiązania między satysfakcją rodziców a orientacją przywiązania

w dzieciństwie i dorosłości, co z kolei wpływało na satysfakcję żon. Wyniki tego badania pozwalają na zintegrowane spojrzenie na związki przywiązania z funkcjonowaniem małżeństwa.

Eva Klohnen i Stephan Bera (1998) badali przez 31 lat (badanie podłużne) kobiety z przywiązaniem unikowym lub bezpiecznym, biorąc pod uwagę kilka czynników: zadowolenie z życia, opisów zachowań, cechy osobowości oraz samoopis. Badacze zebrali dane kobiet w wieku 21, 27, 43 i 52 lat. Wyniki tych różnorodnych źródeł danych dostarczają dowodów na ciągłość wzorców zachowań i doświadczeń związanych ze stylami przywiązania w okresie dorosłości. Styl unikowy przebadanych kobiet w porównaniu ze stylem bezpiecznym wskazał na mniej szczęśliwe i mniej stałe relacje, większą defensywność i wrażliwość, a ponadto nieufną samodzielność oraz większy dystans interpersonalny i emocjonalny. Badania wskazały, że ich środowisko w dzieciństwie zapewniało mniej możliwości rozwijania bliskich więzi interpersonalnych, co przełożyło się na gorszą jakość tych relacji w dorosłości.

Liczne badania wskazują, że satysfakcja małżeńska jest wypadkową wielu czynników – indywidualnych, interpersonalnych i kulturowych. Sohrab Zarrin i Maryam Theri (2020) prognozowali satysfakcję małżeńską w oparciu o wzorce komunikacji, style przywiązania i odporność psychiczną, które to czynniki w badaniach wykazały wysoką wartość prognostyczną. W oparciu o te zmienne można poprawić jakość związku, bowiem jej wysoki poziom koreluje z konstruktywną komunikacją, bezpiecznym stylem przywiązania i wysoką odpornością psychiczną. Satysfakcja małżeńska istotnie i ujemnie koreluje z lękowym stylem przywiązania i wzajemnym unikaniem komunikacyjnym.

Poszerzając nieco analizy na temat satysfakcji w małżeństwie i jej uwarunkowań warto zwrócić uwagę na dodatkową kwestię związaną ze zmianami jakości związku małżeńskiego w trakcie jego trwania. W pierwszej fazie życia rodziny, jeszcze bez dzieci, małżonkowie uważają wspólne życie za satysfakcjonujące. Dopiero czas po urodzeniu pierwszego i kolejnych dzieci wymaga wielu zmian i może prowadzić do spadku zadowolenia spowodowanego koniecznością opieki nad dziećmi, brakiem czasu dla siebie wzajemnie, a niekiedy gorszą sytuacją finan-

sową (Weryszko, 2020; Wojciszke, 2018). Czynnikiem wspierającym przejście małżonków z fazy bez dzieci do etapu rodzicielstwa są style przywiązania powiązane z empatią partnerów, zarówno empatią deklarowaną, jak i tą postrzeganą (Każmierczak, 2015). W świetle wyników badań uzyskanych przez Alicję Malinę i Dorotę Suwalską-Barancewicz (2017) dla współmałżonków posiadających dzieci znaczącą rolę odgrywa również wsparcie instrumentalne, które autorki opisują jako świadczenie codziennej pomocy przy opiece nad dziećmi czy domowych obowiązkach. W tym kontekście spada znaczenie więzi emocjonalnej, a zatem zmienia się charakter związku między partnerami.

3. Metodologiczne założenia badań własnych

Przedmiotem przeprowadzonych badań jest zależność pomiędzy stylami przywiązaniowymi u małżonków a ich satysfakcją z małżeństwa. Celem poznawczym było zbadanie stylów przywiązaniowych oraz poziomu satysfakcji z małżeństwa u małżonków zamieszkujących na wsi i w mieście, którzy równocześnie są rodzicami dzieci przedszkolnych lub wczesnoszkolnych, a ponadto – ustalenie zależności pomiędzy tymi zmiennymi. Głównym problemem było pytanie:

- Czy istnieją statystycznie istotne zależności pomiędzy stylami przywiązaniowymi w małżeństwie a poziomem satysfakcji z małżeństwa u małżonków zamieszkujących w mieście i na wsi, wychowujących dzieci w wieku przedszkolnym lub wczesnoszkolnym?

Sformułowane zostały następujące pytania szczegółowe:

1. Jakie style przywiązaniowe w relacji małżeńskiej prezentują małżonkowie wychowujący dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym? Czy istnieją istotne różnice w zakresie stylów przywiązaniowych pomiędzy mężczyznami i kobietami?

2. Jakie style przywiązaniowe prezentują małżonkowie zamieszkujący na wsi i w mieście? Czy istnieją istotne statystycznie różnice pomiędzy małżonkami zamieszkującymi na wsi i w mieście?
3. Jaki poziom satysfakcji z małżeństwa występuje u małżonków wychowujących dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym? Jaki poziom satysfakcji z małżeństwa prezentują badane żony, a jakie mężowie?
4. Jaki poziom satysfakcji z małżeństwa występuje u małżonków zamieszkujących na wsi i w mieście? Czy istnieją istotne statystycznie różnice w zakresie satysfakcji z małżeństwa pomiędzy małżonkami zamieszkującymi na wsi i w mieście?

Sformułowano następujące hipotezy:

- Hipoteza główna: istnieją statystycznie istotne zależności pomiędzy stylami przywiązaniowymi w małżeństwie a poziomem satysfakcji z małżeństwa u małżonków zamieszkujących w mieście i na wsi.

Hipotezy szczegółowe:

1. Zakłada się, że u badanych osób dominującym stylem przywiązania jest styl bezpieczny, u badanych mężów częściej niż u żon występuje styl unikowy, zaś u żon częściej niż u mężczyzn styl lękowo-ambiwalentny.
2. Zakłada się, że istnieją istotne różnice w zakresie stylów przywiązaniowych pomiędzy małżonkami ze wsi i z miasta. Małżonkowie ze wsi częściej wykazują bezpieczny styl przywiązania niż małżonkowie z miasta.
3. Zakłada się, że badanych rodziców wystąpią wysokie wyniki w zakresie satysfakcji z małżeństwa. Przypuszczalnie żony uzyskają wyższe wyniki w zakresie rozczarowania, zaś mężowie w zakresie intymności i samorealizacji.
4. Przypuszcza się, że istnieją statystycznie istotne różnice pomiędzy małżonkami ze wsi i z miasta w zakresie satysfakcji z małżeństwa. Zakłada się, że małżonkowie z miasta wykazują wyższy poziom rozczarowania małżeństwem niż małżonkowie ze wsi, a także wyższy poziom samorealizacji.

Badania przeprowadzono wśród 131 par małżeńskich z Podkarpacia (262 osoby, 65 par zamieszkujących na wsi i 66 par zamieszkujących w mieście. Wiek badanych osób wahał się od 23 do 57 lat, ze średnią 37,6 lat (mężczyźni od 24 do 57 lat, ze średnią 39 lat; kobiety od 23 do 49 lat, ze średnią 36,5). Staż małżeński badanych osób wynosił od 1 roku do 35 lat, ze średnią 12 lat. 26 badanych osób pochodziło z rodzin niepełnych, pozostali z rodzin pełnych. Kryterium doboru do grupy było wychowywanie przez małżonków dziecka w wieku przedszkolnym lub wczesnoszkolnym. Liczba dzieci w rodzinach badanych osób wahała się od 1 do 6.

Do oceny stylów przywiązaniowych w małżeństwie zastosowano *Kwestionariusz Stylów Przywiązaniowych* Mieczysława Plopy, który uwzględnia trzy style przywiązania do współmałżonka: bezpieczny, lękowo-ambiwalentny i unikowy:

1. *Styl bezpieczny* – wiąże się z odczuwaniem zadowolenia z relacji z partnerem, przeświadczeniem o dostępności partnera w sytuacjach ważnych, trudnych i kryzysowych, wzajemnym okazywaniem sobie czułości i przywiązania, komunikacją opartą na otwartości i wzajemnym zaufaniu.
2. *Styl lękowo-ambiwalentny* – charakteryzuje się niepokojem o trwałość związku, obawami przed utratą partnera, zamartwianiem się, że związek nie jest dla partnera wystarczająco atrakcyjny i wzmożoną czujnością (obawy te zwykle nie mają uzasadnienia i mogą wynikać z obniżonego poczucia bezpieczeństwa).
3. *Styl unikowy* – brak tendencji do nawiązywania bliskich, otwartych relacji ze współmałżonkiem, zdenerwowanie gdy partner oczekuje bliskości, lepsze samopoczucie gdy partner zachowuje wyraźnie określone granice, a ich przekraczanie odbierane jest jako irytujące; brak spontaniczności i otwartości na intymny dialog (Plopa 2008).

Kwestionariusz wykazuje wysoką rzetelność w każdym z wymiarów, która dla stylu bezpiecznego wynosi 0,91; dla stylu lękowo-ambiwalentnego 0,78; zaś dla stylu unikowego 0,80. Uzyskano również zadowalające wyniki w zakresie trafności kwestionariusza, której ocena opierała się zarówno

na trafności teoretycznej, jak i badaniu wewnętrznej struktury testu, sprawdzaniu różnic międzygrupowych oraz na metodzie trafności kryterialnej (Plopa 2008).

Do ustalenia poziomu satysfakcji z małżeństwa został wykorzystany *Kwestionariusz Dobranego Małżeństwa*, autorstwa Mieczysława Plopy i Jana Rostowskiego. Kwestionariusz umożliwia obliczenie wyniku ogólnego satysfakcji z małżeństwa oraz wyników w czterech skalach:

4. *Intymność* – oznacza satysfakcję z bliskiej relacji z partnerem, potrzebę budowania relacji opartych na bliskości, zaufaniu i otwartości wobec partnera, wysoką motywację na rzecz pracy nad związkiem oraz dbanie o poczucie szczęścia u partnera.
5. *Samorealizacja* – oznacza, że małżeństwo stanowi możliwość realizacji siebie, swoich zadań życiowych oraz własnego systemu wartości, powoduje że poprzez realizację ról małżeńskich odczuwa się satysfakcję z faktu bycia tym, kim chce się być, a małżeństwo jest sposobem na szczęśliwe życie.
6. *Podobieństwo* – wysoki poziom zgodności co do realizacji celów małżeńskich i rodzinnych między partnerami, ujawnianie przez małżonków podobnych poglądów na temat rozwijania związku, spędzania wolnego czasu, sposobów wychowania dzieci czy kultywowania tradycji rodzinnych.
7. *Rozczarowanie* – poczucie porażki życiowej z powodu zawarcia małżeństwa, brak przyjemności z bycia z partnerem, poczucie ograniczenia autonomii i niezależności, czemu towarzyszą myśli o zerwaniu związku (Plopa 2008).

Zastosowany kwestionariusz wykazuje zadowalającą rzetelność, która wynosi 0,89 dla skali *Intymność*, 0,88 dla skali *Rozczarowanie*, 0,83 dla skali *Samorealizacja* oraz 0,81 dla skali *Podobieństwo*. Badanie trafności narzędzia (oceniało trafność teoretyczną, wewnętrzną strukturę narzędzia, różnice grupowe oraz trafność kryterialną) również przyniosły zadowalające wyniki (Plopa 2008).

W analizach statystycznych zastosowano test Shapiro-Wilka do oceny normalności rozkładów, test U Manna-Whitney'a do oceny różnic między grupami oraz współczynnik korelacji rho-Spearmana.

4. Wyniki badań własnych

W tabeli 1. zostały przedstawione wyniki testu normalności rozkładu Shapiro-Wilka.

Z przeprowadzonego testu Shapiro-Wilka można wnioskować, że rozkłady wyników, zarówno w skalach mierzących style przywiązaniowe, jak i poziom satysfakcji z małżeństwa nie są rozkładami normalnymi, dlatego w dalszych analizach zastosowano test U Manna-Whitney'a oraz współczynnik rho-Spearmana.

Tabela 1. Wartości testu Shapiro-Wilka dla skal mierzących style przywiązaniowe oraz satysfakcję z małżeństwa

Skala	Test Shapiro-Wilka	Istotność
Styl bezpieczny	0,924	< 0,001
Styl lękowo-ambiwalentny	0,990	0,060
Styl unikowy	0,928	< 0,001
Intymność	0,897	< 0,001
Samorealizacja	0,856	< 0,001
Podobieństwo	0,879	< 0,001
Rozczarowanie	0,948	< 0,001

4.1. Style przywiązaniowe badanych małżonków

Wyniki badanych osób w zakresie stylów przywiązaniowych przedstawia tabela 2. Przedstawiono w niej zarówno średnie wyniki surowe, jak i stenowe, wraz z odchyleniami standardowymi – dla całej badanej grupy oraz podgrup płci.

Wyniki przedstawione w tabeli 2. wskazują, iż najwyższe wyniki badani małżonkowie uzyskali w zakresie stylu bezpiecznego (wysoli poziom satysfakcji z relacji, okazywanie czułości i przywiązania, przeświadczenie o dostępności partnera w sytuacjach trudnych), przeciętne w zakresie stylu lękowo-ambiwalentnego (niepokój o trwałość związku, obawa przed utratą partnera, czujność – na przeciętnym poziomie) oraz niskie w zakresie stylu unikowego (małżonkowie nie unikają kontaktu z partnerem). Należy zwrócić uwagę na wysokie wskaźniki odchylenia standardowego, które

Tabela 2. Różnice między podgrupami mężczyzn i kobiet w zakresie stylów przywiązaniowych

Styl przywiązaniowy	Cała grupa				Mężczyźni				Kobiety				U	p
	wyniki surowe		steny		wyniki surowe		steny		wyniki surowe		Steny			
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Bezpieczny	42,24	10,51	7,87	4,67	41,87	9,87	7,79	2,18	42,62	7,95	7,94	2,31	9192	0,318
Lękowo-ambiwalentny	24,45	8,94	4,66	2,25	23,52	8,42	4,50	2,17	25,36	9,35	4,82	2,31	9519	0,126
Unikowy	18,74	9,19	2,63	2,21	19,06	9,50	2,74	2,29	18,42	8,84	2,53	2,13	8328	0,680

Oznaczenia: U – test U Manna-Whitney'a; p – poziom ufności, M – średnia arytmetyczna, SD – odchylenie standardowe.

Tabela 3. Różnice między podgrupami małżonków zamieszkujących na wsi i w mieście w zakresie stylów przywiązaniowych

Styl przywiązaniowy	Małżonkowie ze wsi				Małżonkowie z miasta				U	p
	wyniki surowe		Steny		wyniki surowe		steny			
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Bezpieczny	42,80	9,14	8,01	2,02	41,65	11,73	7,73	2,45	8465	0,852
Lękowo-ambiwalentny	24,79	8,48	4,77	2,17	24,09	9,39	4,55	2,33	7969	0,320
Unikowy	18,54	9,26	2,63	2,20	18,94	9,10	2,64	2,23	8848	0,660

Oznaczenia: U – test U Manna-Whitney'a; p – poziom ufności, M – średnia arytmetyczna, SD – odchylenie standardowe

Tabela 4. Różnice między podgrupami mężczyzn zamieszkujących na wsi i w mieście w zakresie stylów przywiązaniowych

Styl przywiązaniowy	Mężczyźni ze wsi				Mężczyźni z miasta				U	p
	wyniki surowe		steny		wyniki surowe		steny			
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Bezpieczny	41,91	9,32	7,83	2,11	41,81	10,42	7,75	2,26	2170	0,905
Lękowo-ambiwalentny	24,31	8,01	4,72	2,08	22,70	8,75	4,28	2,25	1879	0,221
Unikowy	19,16	9,88	2,81	2,39	18,95	9,09	2,69	2,18	2157	0,954

Oznaczenia: U – test U Manna-Whitney'a; p – poziom ufności, M – średnia arytmetyczna, SD – odchylenie standardowe

Tabela 5. Różnice między podgrupami kobiet zamieszkujących na wsi i w mieście w zakresie stylów przywiązaniowych

Styl przywiązaniowy	Kobiety ze wsi				Kobiety z miasta				U	p
	wyniki surowe		steny		wyniki surowe		steny			
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Bezpieczny	43,71	8,85	8,18	1,91	41,51	12,89	7,70	2,62	2087	0,789
Lękowo-ambiwalentny	25,27	8,90	4,82	2,26	25,46	9,79	4,83	2,38	2107	0,861
Unikowy	17,91	8,55	2,45	1,97	18,93	9,11	2,60	2,28	2272	0,560

Oznaczenia: U – test U Manna-Whitney'a; p – poziom ufności, M – średnia arytmetyczna, SD – odchylenie standardowe

wskazują na dość duże zróżnicowanie wyników wśród badanych, zwłaszcza w zakresie stylu bezpiecznego. Wyniki wskazują na dominację stylu bezpiecznego, zarówno u badanych mężów, jak i u żon. W zakresie stylu ambiwalentnego wyniki w obu podgrupach są przeciętne, jednakże występują tu istotne statystycznie różnice pomiędzy mężczyznami a kobietami (istotnie wyższe wyniki u kobiet). Styl unikowy w obu podgrupach mieści się w ramach wyników niskich.

Zarówno u małżonków zamieszkujących na wsi, jak i w mieście, uzyskano wysokie wyniki w zakresie stylu bezpiecznego, przeciętne w stylu ambiwalentnym oraz niskie w stylu unikowym. Nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic między małżonkami zamieszkującymi na wsi i w mieście w zakresie wszystkich mierzonych stylów przywiązaniowych (Tabela 3).

Nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic w zakresie stylów przywiązania do współmałżonka pomiędzy mężczyznami zamieszkującymi na wsi

i tymi zamieszkującymi w mieście. W obu grupach badanych mężczyzn uzyskano dość wysokie wyniki dotyczące stylu bezpiecznego (powyżej 7 stena), bliskie średnim (pomiędzy 4 a 5 stenom) – w stylu ambiwalentnym oraz niskie w stylu unikowym (poniżej 3 stena) (Tabela 4).

Kobiety zamieszkujące na wsi uzyskały nieznacznie wyższe wyniki w zakresie stylu bezpiecznego oraz niższe wyniki w zakresie stylu ambiwalentnego i unikowego od kobiet zamieszkujących w mieście, jednakże różnice te nie są statystycznie istotne (Tabela 5).

4.2. Satysfakcja z małżeństwa u badanych małżonków

Wyniki badanych małżonków w zakresie satysfakcji z małżeństwa zostały przedstawione w tabeli 6., która zawiera średnie wyniki surowe oraz stenowe, odchy-

Tabela 6. Różnice między podgrupami mężczyzn i kobiet w zakresie satysfakcji z małżeństwa

Skale KDM	Cała grupa				Mężczyźni				Kobiety				U	p
	wyniki surowe		steny		wyniki surowe		steny		wyniki surowe		Steny			
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Intymność	30,7	6,33	5,58	2,2	30,6	6,49	5,57	2,3	30,7	6,17	5,6	2,09	8540	0,947
Samorealizacja	27,3	4,37	5,32	1,81	27,3	4,45	5,29	1,98	27,2	4,29	5,35	1,62	8554	0,965
Podobieństwo	27,1	5,27	5,66	2,22	27,0	5,48	5,54	2,24	27,2	5,05	5,77	2,19	8609	0,963
Rozczarowanie	22,5	9,21	5,3	2,29	22,3	8,99	5,55	2,35	22,7	9,43	5,32	2,32	8736	0,800
Wynik ogólny	122,58	21,6	5,46	2,13	122,74	21,88	5,48	2,21	122,42	21,38	5,51	2,05	8534	0,940

Oznaczenia: U – test U Manna-Whitney'a; p – poziom ufności, M – średnia arytmetyczna, SD – odchylenie standardowe.

Tabela 7. Różnice w zakresie satysfakcji z małżeństwa między podgrupami badanych osób zamieszkujących na wsi i w mieście

Skale KDM	Małżonkowie ze wsi				Małżonkowie z miasta				U	p
	wyniki surowe		steny		wyniki surowe		steny			
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Intymność	30,93	5,42	5,59	1,98	30,35	7,12	5,57	2,40	8699	0,843
Samorealizacja	27,71	3,66	5,34	1,61	26,82	4,96	5,29	2,00	8077	0,411
Podobieństwo	27,46	4,29	5,72	1,93	26,69	6,09	5,59	2,47	8408	0,780
Rozczarowanie	21,43	7,85	5,38	2,08	23,66	10,30	5,49	2,42	9262	0,264
Wynik ogólny	124,75	18,10	5,51	1,9	120,34	24,56	5,48	2,32	8078	0,414

Oznaczenia: U – test U Manna-Whitney'a; p – poziom ufności, M – średnia arytmetyczna, SD – odchylenie standardowe.

lenia standardowe dla całej grupy oraz podgrup płci oraz wartość testu U Manna-Whitney'a, wskazującego na poziom różnic między grupami.

Wyniki badanych małżonków, przedstawione w tabeli 6, znajdują się w przedziale wyników przeciętnych we wszystkich mierzonych Kwestionariuszem KDM-2 skalach satysfakcji z małżeństwa. Najwyższy wynik badani uzyskali w skali podobieństwa wskazującej na zgodność między małżonkami w realizacji celów, podobieństwo poglądów, określania zewnętrznych granic i kultywowania tradycji – u badanych te aspekty wspólnego życia znajdują się na poziomie przeciętnym. Najniższy wynik pojawił się w skali rozczarowania – ale jest on również na poziomie przeciętnym, co może oznaczać, że pojawia się poczucie rozczarowania relacjami małżeńskimi oraz poczucie ograniczenia wolności i autonomii.

Wyniki uzyskane przez mężów i żony są do siebie podobne. Nie wystąpiły statystycznie istotne różnice między tymi grupami w żadnej skali KDM. Można więc sądzić, że mężowie i żony mają podobny poziom satysfakcji z małżeństwa. Wyniki mężczyzn w poszczególnych skalach są zbliżone do siebie, najwyższy w skali intymności (potrzeba budowania relacji opartych na bliskości, zaufaniu i otwartości oraz chęć pracy nad związkiem), zaś najniższy w skali samorealizacji (możliwość realizacji siebie, swoich celów i swojego systemu wartości). U kobiet najwyższy wynik pojawił się w skali podobieństwa (podobne poglądy na temat rozwijania związku, podobne wartości i cele), najniższy w skali rozczarowania.

Zebrane w tabeli 7. wyniki wskazują, że u małżonków zamieszkujących na wsi występuje nieznacznie wyższy poziom satysfakcji z małżeństwa niż u małżonków zamieszkujących w mieście. Niewielkie

Tabela 8. Różnice w zakresie satysfakcji z małżeństwa między podgrupami mężczyzn zamieszkujących na wsi i w mieście

Skale KDM	Mężczyźni ze wsi				Mężczyźni z miasta				U	p
	wyniki surowe		steny		wyniki surowe		steny			
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Intymność	31,07	5,61	5,58	2,13	30,20	7,26	5,56	2,46	2131	0,950
Samorealizacja	27,68	3,66	5,32	1,77	26,98	5,12	5,25	2,18	2111	0,877
Podobieństwo	27,67	4,39	5,73	2,05	26,29	6,35	5,34	2,39	1948	0,365
Rozczarowanie	21,38	7,69	5,48	2,04	23,29	10,07	5,62	2,31	2261	0,591
Wynik ogólny	125,27	18,05	5,53	1,99	120,09	25,01	5,44	2,34	1975	0,435

Oznaczenia: U – test U Manna-Whitney'a; p – poziom ufności, M – średnia arytmetyczna, SD – odchylenie standardowe.

Tabela 9. Różnice w zakresie satysfakcji z małżeństwa między podgrupami kobiet zamieszkujących na wsi i w mieście

Skale KDM	Kobiety ze wsi				Kobiety z miasta				U	p
	wyniki surowe		steny		wyniki surowe		steny			
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Intymność	30,80	5,22	5,61	1,82	30,51	6,99	5,58	2,34	2218	0,738
Samorealizacja	27,73	3,66	5,36	1,42	26,66	4,78	5,34	1,81	1921	0,300
Podobieństwo	27,26	4,17	5,71	1,79	27,08	5,81	5,83	2,53	2259	0,600
Rozczarowanie	21,48	8,02	5,27	2,11	24,01	10,51	5,36	2,52	2372	0,296
Wynik ogólny	124,23	18,14	5,49	1,79	120,58	24,11	5,53	2,30	2072	0,737

Oznaczenia: U – test U Manna-Whitney'a; p – poziom ufności, M – średnia arytmetyczna, SD – odchylenie standardowe.

różnice między tymi grupami wystąpiły w zakresie wyniku ogólnego oraz w skalach samorealizacji oraz rozczarowania – tu wyższe wyniki uzyskali małżonkowie zamieszkujący w mieście, jednakże różnice te nie są istotne statystycznie.

Wyniki poszczególnych skal mierzących satysfakcję z małżeństwa u badanych mężczyzn są nieznacznie wyższe w grupie zamieszkującej na wsi, jednakże różnice między grupami nie okazały się istotne statystycznie (Tabela 8).

Nieznaczne różnice pomiędzy żonami zamieszkującymi na wsi a żonami zamieszkującymi w mieście wystąpiły w skali samorealizacji i rozczarowania. Kobiety z miasta mają niższy poziom samorealizacji w małżeństwie oraz wyższy poziom rozczarowania relacją małżeńską, jednakże różnice w wynikach nie są statystycznie istotne (Tabela 9).

4.3. Zależności pomiędzy stylami przywiązaniowymi a satysfakcją z małżeństwa

W celu ustalenia zależności pomiędzy zmiennymi obliczono współczynniki korelacji *rho-Spearmana*, zarówno w całej grupie badanych osób, jak i w podgrupach płci oraz miejsca zamieszkania (Tabela 10).

Analiza współczynników korelacji wskazuje, że istnieją dość silne i bardzo istotne statystycznie dodatnie związki pomiędzy bezpiecznym stylem przywiązania do współmałżonka a ogólną satysfakcją z małżeństwa oraz skalami intymności, podobieństwa i słabszy związek ze skalą samorealizacji oraz ujemna zależność z wynikami w skali rozczarowania (im bardziej bezpieczne przywiązanie do współmałżonka, tym niższe rozczarowanie z relacji małżeńskiej). Również styl unikowy wykazuje istotną ujemną zależność z wynikiem ogólnym satysfakcji z małżeństwa oraz ze skalami intymności podobieństwa i samorealizacji, a także dodatnią zależność ze skalą rozczarowania. Słabsze zależności pojawiły się pomiędzy stylem lękowo-ambiwalentnym a satysfakcją z małżeństwa oraz skalami intymności, podobieństwa (dodatnie) oraz rozczarowania (zależność ujemna).

W podgrupie badanych mężczyzn stwierdzono istotne zależności pomiędzy bezpiecznym oraz unikowym stylem przywiązania do współmałżonka a skalami satysfakcji z małżeństwa i wynikiem ogólnym tej satysfakcji

(Tabela 11). Najsilniej koreluje styl bezpieczny z wynikiem ogólnym satysfakcji ($\rho = 0,661$; $p < 0,001$) oraz z wynikiem w skali intymności ($\rho = 0,616$; $p < 0,001$). Korelacje te są dodatnie, więc im bezpieczniejsze przywiązanie do współmałżonka, tym wyższa ogólna satysfakcja z małżeństwa oraz poczucie intymności w tej relacji. Stwierdzono także ujemną korelację pomiędzy stylem bezpiecznym a rozczarowaniem (im bardziej bezpieczne przywiązanie do współmałżonka, tym mniej rozczarowania tą relacją). Również styl unikowy koreluje z rozczarowaniem, ale w tym przypadku jest to korelacja dodatnia ($\rho = 0,623$; $p < 0,001$). Pozostałe korelacje tego stylu ze skalami satysfakcji z małżeństwa są ujemne: im wyższy wynik w zakresie unikania, tym niższe wyniki w skalach intymności, podobieństwa oraz samorealizacji, a także niższy ogólny poziom satysfakcji z małżeństwa. Tylko dwie słabe korelacje wystąpiły w przypadku stylu lękowo-ambiwalentnego – dodatnia korelacja ze skalą rozczarowania oraz ujemna z wynikiem ogólnym satysfakcji.

W podgrupie badanych kobiet można zauważyć więcej istotnych i silnych korelacji pomiędzy stylami przywiązaniowymi a satysfakcją z małżeństwa. Podobnie jak u mężczyzn, najsilniejsze korelacje wystąpiły pomiędzy bezpiecznym przywiązaniem do współmałżonka a skalą intymności ($\rho = 0,679$; $p < 0,001$), wynikiem ogólnym ($\rho = 0,658$; $p < 0,001$) oraz rozczarowaniem ($\rho = -0,631$, $p < 0,001$) – tu korelacja jest ujemna, co wskazuje na odwrotnie proporcjonalną zależność między zmiennymi. Niewiele słabsza jest korelacja ze skalą podobieństwa. Podobne współczynniki korelacji pojawiły się w przypadku stylu unikowego, który dodatnio koreluje z rozczarowaniem, zaś ujemnie z pozostałymi skalami satysfakcji z małżeństwa oraz z wynikiem ogólnym satysfakcji. Również w przypadku stylu lękowo-ambiwalentnego wystąpiły słabsze, ale statystycznie istotne związki ze skalami intymności, podobieństwa i rozczarowania oraz z wynikiem ogólnym satysfakcji z małżeństwa.

U badanych osób zamieszkujących na wsi analiza korelacji również wskazuje na dość silne, istotne statystycznie związki pomiędzy wynikami stylu bezpiecznego i unikowego ze skalami satysfakcji z małżeństwa i wynikiem ogólnym satysfakcji. Najsilniejszy związek wystąpił pomiędzy stylem unikowym a rozczarowaniem ($\rho = 0,641$; $p < 0,001$) i jest to

Tabela 10. Współczynniki korelacji rho-Spearmana pomiędzy stylami przywiązaniowymi a skalami satysfakcji z małżeństwa w całej grupie badanych osób

Styl przywiązaniowy	Skale KDM				Wynik ogólny
	Intymność	Samorealizacja	Podobieństwo	Rozczarowanie	
Bezpieczny	0,665***	0,377***	0,575***	-0,539***	0,676***
Ambiwalentny	-0,219**	-0,032	-0,183*	0,352**	-0,208*
Unikowy	-0,498***	-0,217**	-0,415***	0,634***	-0,551***

Oznaczenia: *p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001

Tabela 11. Współczynniki korelacji rho-Spearmana pomiędzy stylami przywiązaniowymi a skalami satysfakcji z małżeństwa w podgrupach badanych mężczyzn i kobiet

skale	Mężczyźni					Kobiety				
	I	S	P	R	WO	I	S	P	R	WO
SB	0,616***	0,392***	0,534***	-0,634***	0,616***	0,679***	0,282***	0,564***	-0,631***	0,658***
SLA	-0,270**	-0,026	-0,263**	0,289***	-0,270**	-0,310***	-0,032	-0,257**	0,356***	-0,289***
SU	-0,527***	-0,311***	-0,470***	0,623***	-0,527***	-0,606***	-0,232**	-0,489***	0,618***	-0,612***

Oznaczenia: *p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001; SB – styl bezpieczny; SLA – styl lękowo-ambiwalentny; SU – styl unikowy; I – intymność, S – samorealizacja, P – Podobieństwo, R – Rozczarowanie, WO – wynik ogólny satysfakcji z małżeństwa.

Tabela 12. Współczynniki korelacji pomiędzy stylami przywiązaniowymi a skalami satysfakcji z małżeństwa w podgrupach badanych zamieszkujących na wsi i w mieście

skale	Badani mieszkający na wsi					Badani mieszkający w mieście				
	I	S	P	R	WO	I	S	P	R	WO
SB	0,575***	0,331***	0,494***	-0,593***	0,617***	0,704***	0,342***	0,586**	-0,632***	0,682***
SLA	-0,223*	0,029	-0,190*	0,322***	-0,261**	-0,323***	-0,055	-0,289***	0,322***	-0,294***
SU	-0,548***	-0,238**	-0,436***	0,641***	-0,614***	-0,594***	-0,298***	-0,516***	0,594***	-0,636***

Oznaczenia: *p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001; SB – styl bezpieczny; SLA – styl lękowo-ambiwalentny; SU – styl unikowy; I – intymność, S – samorealizacja, P – Podobieństwo, R – Rozczarowanie, WO – wynik ogólny satysfakcji z małżeństwa.

korelacja dodatnia, więc im wyższy wynik w zakresie unikania, tym wyższy poziom rozczarowania relacją małżeńską. Dość silna ujemna korelacja pojawiła się pomiędzy stylem unikowym a ogólną satysfakcją (im niższy wynik stylu unikowego, tym wyższy poziom satysfakcji z małżeństwa) oraz dodatnia korelacje pomiędzy wynikami stylu bezpiecznego a ogólną satysfakcją z małżeństwa. Najmniej istotnych statystycznie korelacji uzyskano pomiędzy stylem lękowo-ambiwalentnym a skalami satysfakcji z małżeństwa – tylko rozczarowanie wiąże się z tym stylem oraz wynik ogólny wykazuje słabą ujemną korelację.

W przypadku osób badanych zamieszkujących w mieście najsilniejszy związek występuje pomiędzy stylem bezpiecznym a intymnością oraz ogólnym wynikiem satysfakcji z małżeństwa. Istotne związki wystąpiły pomiędzy wszystkimi skalami satysfakcji a stylem bezpiecznym i unikowym. Co ciekawe, również styl lękowo-ambiwalentny w tej grupie wykazuje istotne, choć raczej słabe, korelacje ze skalami intymności i podobieństwa (korelacje ujemne) oraz ze skalą rozczarowania (korelacja dodatnia), a także z wynikiem ogólnym satysfakcji z małżeństwa (Tabela 12).

5. Dyskusja wyników

Style przywiązaniowe dziecka do matki lub innej figury przywiązania to wzorzec, który w dorosłości zostanie użyty do wszystkich relacji interpersonalnych, także tych bliskich w związku małżeńskim. Styl bezpieczny, lękowo-ambivalentny lub unikowy, ujawniający się w relacjach między małżonkami, nie jest oczywiście dosłowną kopią dziecięcego wzorca przywiązania do opiekuna, ale stanowi fundament i punkt wyjścia dla dorosłych relacji. Może więc znacząco wpływać na jakość tych relacji i odczuwaną w związku z tym satysfakcją z małżeństwa. Ten punkt widzenia przyczynił się do poszukiwania zależności pomiędzy stylami przywiązaniowymi a satysfakcją z małżeństwa.

Przeprowadzone badania par małżeńskich nie wykazały różnic pomiędzy kobietami i mężczyznami oraz pomiędzy małżonkami zamieszkującymi na wsi i w mieście ani w zakresie badanych stylów przywiązaniowych, ani w poszczególnych wymiarach satysfakcji z małżeństwa. Nie potwierdziły się więc postawione w części metodologicznej hipotezy zakładające istnienie takich różnic. Natomiast pozostałe hipotezy, dotyczące związków pomiędzy stylami przywiązaniowymi a satysfakcją z małżeństwa (zarówno z jej wynikiem ogólnym, jak i wymiarami intymności, samorealizacji, podobieństwa i rozczarowania) zostały w znacznym stopniu potwierdzone.

Zebrane wyniki pozwalają stwierdzić, że bezpieczny styl przywiązania do współmałżonka wiąże się z wysokim poziomem satysfakcji z małżeństwa. W takiej bezpiecznej relacji, zarówno mężczyźni, jak i kobiety, obdarzają się wzajemnym zaufaniem, szczerością i otwartością. Tworzą intymny związek oparty na miłości, o który warto dbać. Taki styl chroni przed rozczarowaniem i zachowaniami małżonków prowadzącymi do rozpadu związku w przeciwieństwie do stylu pozabezpiecznego – unikowego, w przypadku którego pojawiają się dokładnie odwrotne zależności. Ten styl wskazuje na dużo mniejszą satysfakcję z małżeństwa, ograniczone zaufanie do partnera, niezgodność i konfliktowość, a także znaczące rozczarowanie relacją. Ponadto, u badanych zamieszkujących w mieście styl bezpieczny przede wszystkim buduje intymność między małżonkami, podczas gdy u badanych mieszkających na wsi większe znaczenie

miał styl unikowy wykazujący szczególnie silny związek z rozczarowaniem z małżeństwa, a więc poczuciem porażki życiowej z powodu zawarcia związku małżeńskiego, odczytywania go jako ograniczenia autonomii, wzajemnego unikania się. Khaled Bedair, Eid Abo Hamza i Samuel Gladding (2020) również wykazali związek między bezpiecznym przywiązaniem a satysfakcją małżeńską. Podobne wnioski wynikają z badań prowadzonych w kulturze azjatyckiej (Huang, Sirikantraporn, Pichayayothin, Turner-Cobb, 2020), arabskiej (Amani, Khosroshahi, 2020), hinduskiej (Rosalina, Tiatri, Verauli, 2020) i południowoamerykańskiej (Costa, Mosmann, 2020).

Co ciekawe, wyniki naszych badań wskazują, że zadowolenie z małżeństwa wykazuje nieco najsłabsze korelacje z wynikami stylu lękowo-ambivalentnego. Zarówno w podgrupach badanych mężczyzn, jak i kobiet oraz badanych zamieszkujących na wsi i w mieście wystąpiły ujemne korelacje tego stylu z ogólnym wynikiem satysfakcji z małżeństwa oraz skalami intymności i podobieństwa oraz dodatnia korelacja ze skalą rozczarowania. Styl ten nie wykazał istotnych statystycznie związków ze skalą samorealizacji.

Przeprowadzone badania pozwalają na postawienie wniosku, że bezpieczny styl przywiązania prezentowany przez małżonków wiąże się z wyższym poziomem satysfakcji ze związku, zaś styl pozabezpiecznego przywiązania – unikowego, wyraźnie wiąże się ze znacznie niższą satysfakcją. Najsłabszy związek satysfakcji z małżeństwa stwierdzono z lękowo-ambivalentnym stylem przywiązania. Taką zależność ustaliły również Hanna Liberska i Dorota Suwalska (2011), które wskazały na bezpieczne przywiązanie jako wzorzec najbardziej satysfakcjonujących relacji.

Podsumowanie

Teoria przywiązania inspirowała do wielu badań, zarówno rozwojowych, jak i tych dotyczących małżeństwa i rodziny, bowiem dostarcza podstaw do opisywania i wyjaśniania funkcjonowania człowieka i jego relacji, również małżeńskich (Suwalska-Barancewicz, 2016b). Badania przeprowadzone wśród małżeństw zamieszkujących na wsi i w mieście, nie wykazały istnienia różnic pomiędzy tymi grupami w zakre-

sie stylów przywiązania do współmałżonka oraz satysfakcji z małżeństwa. Dowiodły natomiast, że poszczególne style przywiązania w relacji małżeńskiej istotnie korelują z poziomem satysfakcji ze związku. Opisane w artykule związki między stylami przywiązania a satysfakcją z małżeństwa wymagają jednak dalszej weryfikacji empirycznej, z wykorzystaniem innych narzędzi badawczych oraz w szerszej grupie badanych osób. Niejednoznaczna jest rola lękowo-ambiwalentnego stylu przywiązania jako wzorca dorosłych relacji w małżeństwie. Konieczne wydaje się też poszukiwanie mediatorów takich związków.

W podsumowaniu warto odnieść się też do ograniczenia niniejszych badań związanego z wykorzystaniem narzędzia samoopisowego, które bezpośrednio odwołuje się do kategorii przywiązania, choć wiele badań ujawnia (por. Gallo, Smith, Ruiz, 2003; Stein i in., 2002), że dymensje pozwalają lepiej zilustrować przywiązanie w dorosłości. Biorąc to pod uwagę, w następnym badaniu warto byłoby użyć narzędzia zapewniającego pomiar przywiązania w ujęciu dymensjonalnym, aby zwiększyć dokładność pomiaru i umożliwić szersze odniesienie wyników badań przeprowadzonych w Polsce do badań w innych krajach.

Bibliografia

- Abele, A., Wojciszke, B. (2018). *Agency and Communion in Social Psychology*. London: Routledge.
- Adamczyk, M. (2016). Style przywiązania a psychospołeczne funkcjonowanie młodzieży w oparciu o studia przypadków [Attachment styles and adolescents' psychosocial functioning: Case studies]. *Psychoterapia*, 3(173), 89-102.
- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E., Wall, S.N. (2015). *Patterns of attachment: A psychology study of the strange situation*. New York-London: Routledge.
- Amani, R., & Khosroshahi, A.S. (2020). The structural model of marital quality based on secure attachment style through the mediating role of self-compassion, resilience, and perspective-taking. *The American Journal of Family Therapy*, 49(1), 16-36. <https://doi.org/10.1080/01926187.2020.1813653>
- Bedair, K., Hamza, E.A., & Gladding, S.T. (2020). Attachment style, marital satisfaction, and mutual support attachment style in Qatar. *The Family Journal*, 28(3), 329-336. <https://doi.org/10.1177/1066480720934377>
- Bowlby, J.A. (2016). *Przywiązanie [Attachment]*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Braun-Gałkowska, M. (1992). *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa [Psychological analysis of the family systems of people satisfied and dissatisfied with marriage]*. Towarzystwo Naukowe KUL.
- Bukalski, S. (2013). *Style przywiązaniowe nupturientów oraz inne czynniki psychologiczne jako predyktory jakości narzeczeństwa [Attachment styles of the betrothed and other psychological factors as predictors of the quality of the engagement]*. Volumina.pl Daniel Krzanowski.
- Byra, S., Parchomiuk, M. (2015). Przywiązanie a satysfakcja małżeńska współmałżonków osób z niepełnosprawnością ruchową [Attachment and marital satisfaction of spouses of individuals with physical disabilities]. *Studia nad Rodziną*, 37(2), 199-220. <http://dx.doi.org/10.21697/snr.2015.37.2.10>
- Chrobaczyńska, B. (2018). *Styl przywiązania a charakter relacji w związku małżeńskim [Attachment style and the character of the marital relationship]* (Praca magisterska, Kraków: Repozytorium Uniwersytetu Jagiellońskiego).
- Costa, C.B., & Mosmann, C.P. (2020). Aspects of the marital relationship that characterize secure and insecure attachment in men and women. *Estudos de Psicologia (Campinas)*, 37, e190045. <https://doi.org/10.1590/1982-0275202037e190045>
- Czub, M. (2003). Znaczenie wczesnych więzi społecznych dla rozwoju emocjonalnego dziecka [The significance of early social bonds for the child's emotional development]. *Forum Oświatowe*, 2(29), 31-49.
- Dakowicz, A. (2014). *Powodzenie małżeństwa: uwarunkowania psychologiczne w perspektywie transgresyjnego modelu Józefa Kozielskiego [Marital success: Psychological determinants in the perspective of Józef Kozielski's transgressive model]*. Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana.
- Dakowicz, L., & Dakowicz, A. (2021). The quality of marital communication of spouses with a higher and lower level of satisfaction with their relationship. *Quarterly Journal Fides et Ratio*, 2(46), 129-141. <https://doi.org/10.34766/fetr.v46i2.797>
- Dobrowolska, M., Groyecka-Bernard, A., Sorokowski, P., Randall, A.K., & Hilpert, P. (2020). Global perspective on marital satisfaction. *Sustainability*, 12, 1-15. <https://doi.org/10.3390/su12218817>
- Doniec, R. (2001). *Rodzina wielkiego miasta: przemiany społecznomoralne w świadomości trzech pokoleń [The family of the big city: sociomoral transformations in the consciousness of three generations]*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Fotovate, L., & Khezri, Z. (2018). Important Factors in Marital Success and Satisfaction and Marital Communication. *European Academic Research*, 6(9), 5394-5412.
- Gallo, L.C., Smith, T.W., & Ruiz, J.M. (2003). An interpersonal analysis of adult attachment style: Circumplex descriptions, recalled developmental experiences, selfrepresentations, and interpersonal functioning in adulthood. *Journal of Personality*, 71(2), 141-181. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.7102003>
- Goldberg, S. (2000). *Attachment and development*. Arnold, a Member of the Hodder Headline Group.
- Hazan, C., & Shaver, P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Huang, Ch-Y., Sirikantraporn, S., Pichayayothin, N.B., & Turner-Cobb, J.M. (2020). Parental attachment, adult-child romantic attachment, and marital satisfaction: An examination of cultural context in Taiwanese and Thai heterosexual couples. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(3), 692. <https://doi.org/10.3390/ijerph17030692>

- Jarnecke, A.M., & South, S.C. (2013). Attachment orientations as mediators in the intergenerational transmission of marital satisfaction. *Journal of Family Psychology, 27*(4), 550-559. <https://doi.org/10.1037/a0033340>
- Karakose, S. (2022). Marital satisfaction and depression in older adults: A literature review. *Journal of Aging and Long-Term Care, 5*(1), 7-16.
- Karbowska-Płowens, M. (2019). Rozwój i charakterystyka więzi przywiązaniowej w relacji romantycznej [The development and characteristics of the attachment bond in romantic relationships]. *Psychologia Rozwojowa, 24*(4), 83-95. <https://doi.org/10.4467/20843879PR.19.024.11730>
- Kaźmierczak, M. (2015). Couple empathy – the mediator of attachment styles for partners adjusting to parenthood. *Journal of Reproductive and Infant Psychology, 33*(1), 15-27. <https://doi.org/10.1080/02646838.2014.974148>
- Klohnen, E.C., & Bera, S. (1998). Behavioral and experiential patterns of avoidantly and securely attached women across adulthood: A 31-year longitudinal perspective. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*(1), 211-223. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.1.211>
- Komorowska-Pudło, M. (2016). The attachment style and stress coping strategies in adult men and women. *Polskie Forum Psychologiczne, 4*, 573-588. <https://doi.org/10.14656/PFP20160405>
- Krok, D. (2015). Satysfakcja ze związku małżeńskiego a poziom hedonistycznego i eudajmonistycznego dobrostanu psychicznego małżonków [Marital satisfaction and the levels of hedonic and eudaimonic psychological well-being in spouses]. *Family Forum, 5*, 141-160.
- Liberska, H., & Suwalska, D. (2011). Styl przywiązania a relacje partnerskie we wczesnej dorosłości [Attachment style and partner relationships in early adulthood]. *Psychologia Rozwojowa, 16*(1), 25-39. <https://doi.org/10.4467/20843879PR.11.002.0175>
- Malina, A. (2011). Styl przywiązania młodych kobiet a ich satysfakcja z życia w różnych fazach rozwoju rodziny [The attachment style of young women and their life satisfaction in different stages of family development]. *Psychologia Rozwojowa, 16*(1), 41-55. <https://doi.org/10.4467/20843879PR.11.003.0176>
- Malina, A., & Suwalska-Barancewicz, D. (2017). Wzajemne przywiązanie partnerów i wsparcie a ich satysfakcja z życia na różnych etapach rozwoju rodziny [Mutual attachment and support and their life satisfaction at different stages of family development]. *Psychologia Rozwojowa, 22*(2), 55-69. <https://doi.org/10.4467/20843879PR.17.010.7042>
- Marchwicki, P. (2004). Style przywiązania a postawy rodzicielskie. Doniesienie z badań [Attachment styles and parenting attitudes. Research report]. *Roczniki Psychologiczne, 7*(2), 81-103. <https://ojs.tnku.pl/index.php/rpsych>
- Marchwicki, P. (2006). Teoria przywiązania J. Bowlby'ego [J. Bowlby's attachment theory]. *Seminare. Poszukiwania Naukowe, 23*, 365-383.
- Omoboeye, M., Eneh, N.E., Titor-Addingi, M.C. (2024). Communication patterns and marital satisfaction: A review of English language discourse in family counseling. *World Journal of Advanced Research and Reviews, 21*(02), 1883-1891. <https://doi.org/10.30574/wjarr.2024.21.2.0634>
- Plopa, M. (2011). *Psychologia rodziny: teoria i badania* [Family psychology: Theory and research]. Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Plopa, M. (2008). *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*. [Bonds in marriage and family: Research methods]. Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Plopa, M., & Rostowski, J. (2008). Kwestionariusz Dobranego Małżeństwa (KDM-2) [The Well-Matched Marriage Questionnaire (KDM-2)]. (W:) M. Plopa, *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań* [Bonds in marriage and family: Research methods], 49-93. Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Plopa, M. (2014). Więzi małżeńskie i rodzinne w perspektywie teorii przywiązania [Marriage and family ties in the perspective of attachment theory]. (W:) I. Janicka, H. Liberska (red.). *Psychologia rodziny* [Family psychology], 141-166. Polskie Wydawnictwo Naukowe.
- Rosalina, G., Tiatri, S., & Veral, R. (2020). Correlation between internal working model of attachment and marital satisfaction of young adult. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 439*, 662-670. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.200515.109>
- Rostowski, J. (2003). Style przywiązania a kształtowanie związków interpersonalnych w rodzinie [Attachment styles and the development of interpersonal relationships in the family]. (W:) I. Janicka & T. Rostowska (red.), *Psychologia w służbie rodziny* [Psychology in the service of the family], 19-31. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Rostowski, J. (2009). Współczesne przemiany rozumienia związku małżeńskiego [Modern changes in the understanding of marriage]. (W:) T. Rostowska (red.). *Psychologia rodziny. Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań* [Family psychology. Marriage and family in the face of contemporary challenges], 15-46. Warszawa: Difin SA.
- Ryś, M. (2004). Quality of the marital relationship, level of partner closeness, and conflict resolution strategies. *Studia Psychologica, 4*, 57-68.
- Ryś, M. (2014). *Rodzina z problemem alkoholowym. Metody badań relacji interpersonalnych w dysfunkcyjnych systemach rodzinnych* [Family with an alcohol problem: Methods for research on interpersonal relations in dysfunctional family systems]. Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.
- Spanier, G.B., & Lewis, R.A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of the Marriage and the Family, 42*(4), 825-839. <https://doi.org/10.2307/351827>
- Stein, H., Koontz, A.D., Fonagy, P., Allen, J.G., Fultz, J., Brethour, J.R., Allen, D., & Evans, R.B. (2002). Adult attachment: What are the underlying dimensions? *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 75*(1), 77-91. <https://doi.org/10.1348/147608302169562>
- Suwalska-Barancewicz D. (2016). *Jakość bliskich związków interpersonalnych. Znaczenie przywiązania i zależności w budowaniu trwałych relacji* [The quality of close interpersonal relationships: the role of attachment and dependency in building lasting bonds]. Bydgoszcz: Wydawnictwo UKW.
- Suwalska-Barancewicz, D. (2016a). Przywiązanie w dorosłości a jakość funkcjonowania w bliskim związku emocjonalnym w świetle wybranych wyników badań [Adult attachment and the quality of functioning in close emotional relationships in light of selected research findings]. *Psychologia Rozwojowa, 21*(2), 41-52. <https://doi.org/10.4467/20843879PR.16.009.5087>
- Suwalska-Barancewicz, D., & Malina, A. (2018). Samoocena i styl przywiązania jako predyktory oceny zachowań komunikacyjnych własnych oraz partnera [Self-esteem and attachment style as predictors of communication behaviors of self and partner]. *Psychologia Rozwojowa, 23*(3), 65-82. <https://doi.org/10.4467/20843879PR.18.017.9358>
- Taggart, T.C., Bannon, S.M., & Hammett, J.F. (2019). Personality traits moderate the association between conflict resolution and subsequent relationship satisfaction in dating couples. *Personality and Individual Differences, 139*, 281-289. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.11.036>
- Taylor, Ch. (2019). *Zaburzenia przywiązania u dzieci i młodzieży* [A practical guide to caring for children and teenagers with attachment difficulties]. GWP.

- Wańczyk-Welc, A. & Marmola, M. (2020). The relations in the family of origin and the marital satisfaction among parents of preschool children. *Quarterly Journal Fides et Ratio*, 41(1), 206-223. <https://doi.org/10.34766/fetr.v41i1.229>
- Weryszko, M. (2020). Interpersonal communication as the essence of social interaction. *Quarterly Journal Fides et Ratio*, 42(2), 253-268. <https://doi.org/10.34766/fetr.v42i2.287>
- Włodarczyk, E. (2016). Znaczenie wczesnodziecięcego przywiązania w diadzie 'matka/opiekun-dziecko' [The significance of early childhood attachment in the 'mother/caregiver-child' dyad]. *Studia Edukacyjne*, 39, 377-394. <https://doi.org/10.14746/se.2016.39.21>
- Wojciszke, B. (2018). *Psychologia miłości* [The psychology of love]. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Zadeh, A.N., & Tabrizi, A.M. (2014). Study predicting marriage satisfaction based on emotional intelligence, spiritual intelligence and self-efficiency. *Asian Journal of Medical and Pharmaceutical Research*, 4(4), 160-166.
- Zarrin, S.A., & Taheri, M. (2020). The prediction of marital satisfaction based on communication patterns, attachment styles, and psychological hardness. *Family Counseling and Psychotherapy*, 10(1), 179-208. <https://doi.org/10.22034/fcp.2020.61742>